

34. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. / Х.Ортега-і-Гасет. Переклад з іспанської. К.: Основи, 1994. – 420с.
35. Державні банки можуть опинитися на межі банкрутства – Лановий / gazeta.ua, 9 квітня 2011 року [електронний ресурс].
36. Керівництво “Родовід Банку” “пашахраювало” на попад 22 мільярди гривень – Г'оловКРУ / www.newsmarket.com.ua, 9 квітня 2011р. [електронний ресурс].

УДК 330.4:338.2

Т.В. Рудакова

Визначення критеріїв управління конкурентспроможністю регіону

Розглядається процес управління розвитком соціально-економічною системою регіону в умовах глобалізації. Визначені критерії управління конкурентоспроможністю регіону.

***Ключові слова:** регіон, соціально-економічна система, управління, критерій, конкурентоспроможність, стратегія, математичні методи, моделі.*

A process of management of development of socio-economic system of region is examined under conditions of globalization. Multiple criteria of management of competitiveness of region are defined.

***Keywords:** region, socio-economic system, management, criterion, competitiveness, strategy, mathematical methods, models.*

Актуальність Регіон є суб'єктом економічного розвитку і виконує нову роль в економічному просторі. У національному просторі суб'єктивність регіону пов'язана із рішенням соціальної функції держави, яка полягає в забезпеченні умов відтворення виробництва та населення. У глобальному просторі роль регіону полягає у

формуванні своєї конкурентоспроможності, яка сприяє залученню в регіон інвестицій, інновацій, робочої сили і інших чинників виробництва. Відвертість економіки і глобальна конкуренція визначають необхідність створення регіоном умов для забезпечення конкурентоспроможності регіонального виробництва шляхом інноваційного розвитку.

Невід'ємним елементом забезпечення конкурентоспроможності регіону в умовах поглиблення ринкових відносин є ефективне використання виробничо-ресурсного потенціалу, його якісне та кількісне зростання. Внаслідок цього регіон повинен реалізовувати таку поведінку в нестабільному і невизначеному зовнішньому та внутрішньому середовищі, досягати стратегічних цілей та упроваджувати розроблені стратегії свого розвитку, щоб здійснювати стратегічне управління.

Таким чином, стратегічне управління є одним з основних інструментів інституційного забезпечення стійкого розвитку регіону, а також суспільної рівноваги, що визначає актуальність даного напрямку досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні основи регіонального управління відбиті в наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів, таких, як: Амоша О. І. [1], Гладкий Ю.Н. [2], Гранберг А.Г. [3], Долішній М.І. [4], Изард У. [5], Кизим М.О., Клебанова Т.С., Пономаренко В.С. [6], Чумаченко М. І. [1], та ін.

Проте проблема стратегічного управління регіону як суб'єкта розвитку досліджена недостатньо. В результаті цього в практиці сучасного цільового і стратегічного управління розвитком регіону мета формується переважно експертним шляхом, без належного науково-методичного обґрунтування. Аналіз досвіду стратегічного управління показує нечітке формулювання цілей, їх слабку

структуризацію і взаємозв'язану по рівнях управління і між собою, недостатнє їх узгодження, що знижує ефективність управління соціально-економічним розвитком регіону [7].

Таким чином, формування і моделювання стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону є важливою і недостатньо розробленою народногосподарською проблемою, необхідною для підвищення конкурентоспроможності регіону.

Мета статті.

Метою статті є обґрунтування концептуальних підходів дослідження критеріїв та механізмів управління конкурентоспроможністю як складової системи прийняття управлінського рішення розвитку регіонального потенціалу, розробка пропозицій з удосконалення управлінням зазначеним потенціалом на основі впровадження сучасних математичних методів та інформаційних технологій.

Постановка завдання.

Світова теорія і практика свідчать, що обов'язковою умовою побудови ефективної національної економічної моделі ринкового типу є генерація конкурентного середовища. Власне, ринок з усіма властивими йому соціально-економічними позитивами може бути сформований лише на конкурентній основі. Разом з тим, життєздатність регіональної соціально-економічної системи на сучасному етапі розвитку основною мірою обумовлена її конкурентоспроможністю як на державному, так і на міжнародному рівнях, враховуючи процеси глобалізації, які мають тенденцію до посилення.

Європейська інтеграція надає нові можливості для України та її регіонів, але разом з тим, інтеграція України у європейський економічний простір може призвести до істотних негативних соціально-економічних наслідків для

регіону, для якого не розроблена науково-обґрунтована стратегія та не забезпечено формування відповідної суспільної ідеології конкурентоспроможності..

Особливо вагомим є це завдання в умовах відкритої міжнародної конкуренції, нав'язування із зовні інтеграційних правил поведінки, застосування загальних для всіх суб'єктів конкурентної боротьби принципів, правил і норм.

Виклад основного матеріалу.

Сучасна економіка є надзвичайно динамічною й багатогранною системою відносин, в якій важливе місце посідають ринки середньо – та довгострокових фінансових ресурсів, а також ринки засобів виробництва У регіонах України відбуваються інтенсивні ринково-орієнтовані трансформаційні процеси розвитку ринку капіталів, технічного переоснащення з метою підвищення безпеки та конкурентоспроможності економіки, зростання продуктивності праці, структурних зрушень є ключовими у стратегічних документах розвитку регіонів країни [9].

Міжнародна конкурентоспроможність економіки регіонів визначається наступними чинниками:

- здатністю витримувати поточну конкуренцію на ринках товарів і послуг;
- адаптацією до зовнішніх умов, які постійно змінюються;
- стійкістю і здатністю до саморозвитку;
- конкурентоспроможністю сукупного потенціалу економіки.

Конкурентоспроможність регіону визначається показниками чотирьох груп:

1. макроекономічна динаміка;
2. ефективність органів місцевого самоврядування та державної регіональної політики;

3. ефективність бізнесу;
4. розвиненість фізичної та ринкової інфраструктури.

Довготривала конкурентна перевага, залежить від трьох факторів. Перший фактор визначається тим, яке джерело переваги. Існує ціла ієрархія джерел конкурентної переваги. Переваги низького рангу, такі як дешева робоча сила або сировина, досить легко можуть одержати й конкуренти.: скопіювати ці переваги, знайшовши інше джерело дешевої робочої сили або сировини, Переваги вищого порядку (патентована технологія, диференціація на основі унікальних товарів або послуг, репутація фірми, заснована на посиленій маркетинговій діяльності, або тісні зв'язки з клієнтами тощо) можна втримувати більш тривалий час. Їм властиві певні особливості, серед яких певне місце займають переваги високого порядку за умов довгострокових та інтенсивних капіталовкладень у виробничі потужності, у спеціалізоване навчання персоналу, у проведенні НДДКР, в маркетинг тощо. Переваги на основі лише рівня витрат, як правило, не такі стійкі, як на основі диференціації. Крім того, переваги на основі тільки витрат більш уразливі ще й тому, що поява нових товарів або інші форми диференціації можуть знищити перевагу, отриману при виробництві старих товарів.

Друга визначальна причина утримання конкурентної переваги – кількість наявних у фірм регіону джерел конкурентної переваги. Якщо фірма опирається тільки на яку-небудь одну перевагу, конкуренти намагатимуться позбавити її цієї переваги або знайти спосіб обійти її, вигравши на чому-небудь іншому. Фірми, що втримують лідерство довгі роки, прагнуть забезпечити собі якнайбільше переваг в усіх ланках ланцюжка цінності.

Третя, найважливіша причина збереження конкурентної переваги – постійна модернізація виробництва й інших видів діяльності.

Конкурентоспроможність не є постійною характеристикою, тому що зі змінами зовнішнього та внутрішнього середовища змінюються порівняльні переваги щодо інших регіонів. Тому доцільно визначати конкурентоспроможність регіону у динаміці, яка дозволяє робити більш обґрунтовані висновки та визначити тенденції до покращення чи погіршення стану регіону.

В умовах становлення та розвитку ринкових відносин головною стає проблема розробки механізмів та інструментів реалізації та оцінки діючої регіональної політики та стратегії комплексного розвитку регіону, оскільки територіальні фактори в основному визначають характер та направленість економічних реформ і пропорцій розвитку виробничих сил, результативність структурних перетворень в економіці регіону, якість рівня життя в цілому.

В процесі розробки стратегії аналізується стан регіону в даний момент часу (поточна регіональна стратегічна платформа) і формулюється бачення майбутнього стану (визначається майбутня платформа).

Методологічною основою моделювання соціально-економічного розвитку регіону є системний аналіз, центральною процедурою якого, як відомо, є побудова узагальненої моделі регіону, що відображає всі фактори і взаємозв'язки реальної системи [11].

Регіон, як об'єкт моделювання характеризується :

- слабкістю теоретичних знань про конкретну регіональну соціально-економічну систему;
- високим рівнем невизначеності вихідної інформації, що обумовлює внутрішню і зовнішню невизначеність.

Внутрішня невизначеність – це сукупність тих факторів, які не контролюються особою, що приймає рішення повністю. Зовнішня невизначеність визначається характером взаємодії із зовнішнім середовищем – це ті фактори, які знаходяться під слабким контролем особи, яка приймає рішення (екологічна, демографічна, зовнішньополітична ситуація, постачання ресурсів в регіон ззовні тощо);

– в результаті рішення часто носять якісний характер і дозволяють судити про напрями розвитку динамічних процесів та виконувати аналіз їх .

Аналіз і моделювання соціально-економічних регіональних процесів необхідно виконувати з врахуванням наступних характерних особливостей [12]:

– регіон розглядається як складна слабоструктурована система, системне моделювання якої передбачає виявлення великої кількості складних взаємозв'язаних причинно-наслідкових зв'язків між факторами, що розглядаються в описі складної системи, результат дії яких не завжди очевидний при прийнятті управлінських рішень, а при структуризації об'єкту моделювання присутня велика частка експертних знань;

– регіональна система є стохастичною, дослідження якої проводиться в умовах невизначеності і неоднозначності;

– регіон є соціальною системою, тому в ній домінують і враховуються природні і психологічні (пов'язані з інтересами людей тощо) фактори. При прийнятті управлінських рішень необхідно враховувати довгострокові інтереси суспільства. Рівень розвитку регіону покликаний, в першу чергу, забезпечувати умови відтворення людського життя;

– регіон є динамічною системою. Дослідження процесів відтворення вимагає вивчення динаміки розвитку системи, аналізу процесів зростання, з врахуванням загального життєвого циклу регіону і його частин (населення, виробничої та невиробничої інфраструктури, житлового фонду тощо), адаптивній еволюції;

– регіон є саморегулюючою системою. Управління йде через внутрішні організаційні процеси саморегулювання і засноване на зміні законів і методів внутрішнього управління, на слабкості адміністративних заходів, неефективності цільового фінансування і інших адміністративних програм, які не пов'язані з приведенням в дію економічних важелів. Соціальні програми приводять до зрушень та порушень балансу;

– існує конфлікт між цілями довгострокового планування і короткостроковими рішеннями, тому необхідна координація при прийнятті управлінських рішень;

– умовою нормального розвитку в системі є підтримка економічної рівноваги (досягнення балансу використання ресурсів в системі).

Основними факторами, що діють в даній системі є:

– власний ресурсний потенціал регіону (природні, виробничі, фінансові трудові ресурси) і ресурси як правило, у вигляді інвестицій, що залучаються в регіон

– реальні процеси суспільного виробництва.

Соціально-економічна система регіону, яка досліджується, має складну внутрішню структуру, у складі якої можуть підсистеми: населення, виробництво, невиробнича сфера, екологія, простір, фінанси, зовнішня економічна сфера, і характеризується ієрархічністю управління та активністю окремих її підсистем, взаємодія елементів в рамках якої розглядається з врахуванням

характеру дій зовнішнього середовища на внутрішньої структури.

Регіон розглядається як цілеспрямована і багатоцільова система, що має неоднорідні внутрішні і зовнішні цілі, самостійні підцілі окремих підсистем, систему показників виміру цілей, різноманітні стратегії їх досягнення тощо.

Загальна мета системи може бути формалізована у вигляді ряду слабо формалізованих взаємозв'язаних підцілей. При виборі того або іншого варіанту розвитку доводиться формувати погоджене рішення, що дозволяє знаходити компроміс між регіональними цілями і загальнодержавними цілями, з одного боку, і цілями окремих підприємств і господарських суб'єктів, з іншого боку.

Узагальнений підхід до оцінки рівня розвитку регіональної соціально-економічної системи дозволяє сформувати ієрархічну структуру показників (рис.1). Всі соціально-економічні показники такої системи знаходяться між собою в складному взаємозв'язку, і необхідно виконати побудову агрегованих показників, що характеризує соціально-економічний рівень розвитку регіону. Система показників соціально-економічного розвитку регіону є складною ієрархічною структурою з безліччю приватних показників, в яку залежно від завдання управління можуть включатися критерії, що відображають соціальний, економічний, та інші ефекти варіанту розвитку.

У загальному випадку система показників включає інтегрований критерій, що відображає рівень виробництва та життя населення в регіоні. На верхньому рівні цієї ієрархічної структури виділяють 3 групи агрегованих критеріїв, що включають:

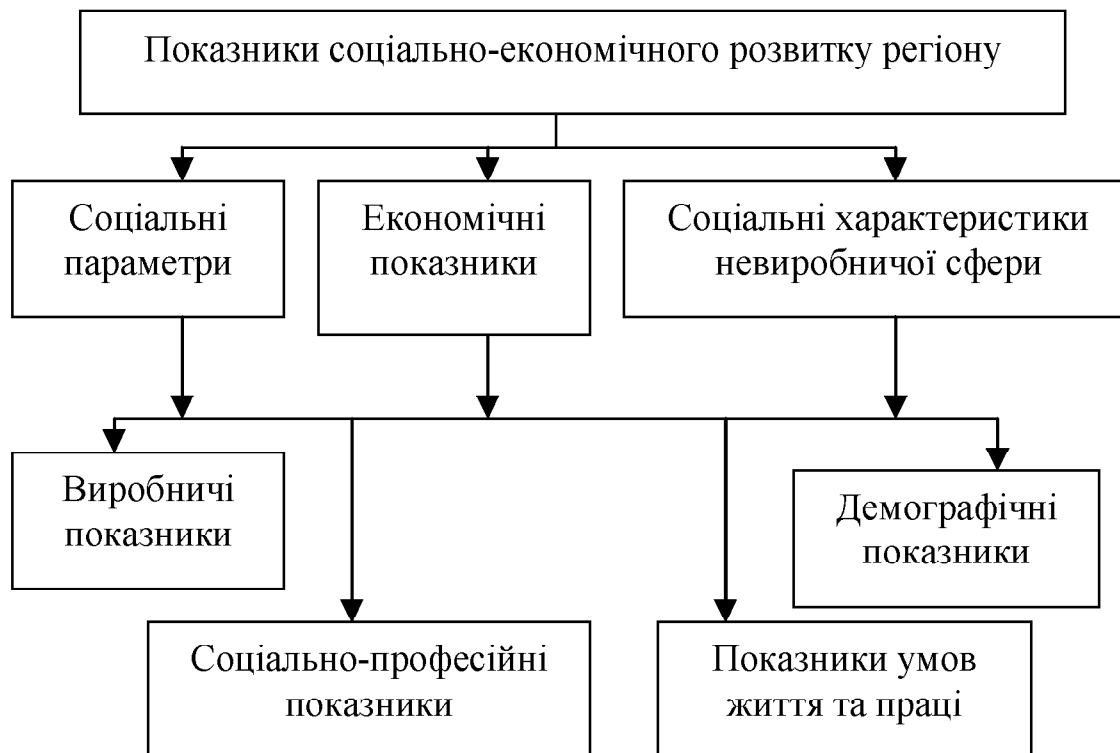

Рис.1. Схема показників соціально-економічного розвитку регіону.

- узагальнену оцінку соціальних параметрів регіону;
- показники, що характеризують об'єктивні економічні умови регіону
- змінні, що відображають соціальні характеристики невиробничої сфери, залежні від розвитку виробництва.

У свою чергу агреговані показники дають загальну оцінку стану соціально-економічної регіональної структури і включають демографічні, соціально-професійні, виробничі показники, а також показники, що відображають умови життя, праці і побуту населення регіону.

Для науково-обґрунтованих економічних рішень, які направлені на підвищення ефективності управління

регіональною соціально-економічною системою розробляється економіко-математична модель, яка дає можливість побудови стратегії розвитку регіону, розробка якої дозволить визначити траєкторію розвитку регіону при різних варіантах соціально-економічної політики.

Структуризація і формалізація методології побудови стратегії дозволяє виявити основні напрями інвестування, що дають найбільший мультиплікативний ефект, а розробка регіональної моделі надає можливість провести розрахунки траєкторії розвитку регіону при різних варіантах соціально-економічної політики. Розробка стратегії розвитку соціально-економічної системи регіону і моделювання регіональних процесів є актуальними ще і тому, що самі параметри моделі є індикаторами регіональних соціально-економічних процесів, прогнозування яких дає можливість робити випереджуючі кроки і підвищувати якість управління регіоном. Моделі, що адекватно відображають динаміку розвитку регіону, повинні враховувати особливості регіонального відтворювального процесу, а математичний апарат, який використовується, повинен забезпечувати варіантність розробки плану функціонування виробничої структури. В даний час виникає необхідність в розробці нових економіко-математичних моделей, адаптованих до ринкових умов, параметри яких здатні уловити зміни, що відбуваються в механізмі функціонування регіональної економіки.

Стратегія соціально-економічного розвитку дозволяє сконцентрувати інвестиційні ресурси на пріоритетних напрямках. Визначити «точки зростання», розвиток яких принесе найбільший ефект. У свою чергу, точки зростання дозволяють створити в регіоні цілі кластери – групи взаємозв'язаних, територіально сконцентрованих

організацій (виробників, постачальників комплектуючих, послуг, науково-дослідних установ і інших організацій, взаємодоповнюючих і підсилюючих конкурентні переваги один одного). Розвиток ключових елементів кластера дозволяє стимулювати розвиток взаємозв'язаних секторів економіки, ефективно концентрувати обмежені ресурси регіонального бюджету на ключових напрямках.

Стратегія соціально-економічного розвитку регіону дозволяє підприємцям краще планувати свій бізнес, населенню – прогнозувати своє майбутнє, а регіональним властям – вести планомірну діяльність по подальшому розвитку виробничого сектору.

Висновки.

Стратегія соціально-економічного розвитку дає можливість визначити загальні і секторальні орієнтири внутрішнього розвитку регіону, врахувати і «примирити» інтереси і стратегічні плани окремих господарюючих суб'єктів, точно зважити і задіювати ресурсний, інфраструктурний і геоелекономічний потенціал, отримавши, таким чином, синергетичний ефект для розвитку регіону на тривалий період часу.

Таким чином, запропонована концепція соціально-економічного розвитку регіону, яка заснована на адаптивній моделі, дозволяє знизити ризик функціонування регіональної системи в умовах невизначеності, локалізує і, по можливості, усуває їхній дестабілізуючий вплив.

Література

1. Амоша О. І.. Регіональні проблеми інноваційної політики та її активізація./ О. І. Амоша, М. І. Чумаченко, С. М Качура.– Донецьк.: Освіта, 1999. – 236 с.
2. Гладкий Ю.Н. Основы региональной политики: Учебник. / Ю.Н. Гладкий, А.И. Чистобаев СПб: Изд-во Михайлова В.А., 1998. – С. 23-27.

3. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учебник для вузов. / А.Г. Гранберг– М.: ГУ ВШЭ, 2001. – 452 с.
4. Долішній М.І. Регіональна політика та механізми її реалізації / М.І. Долішній., С.М. Злупко, С.Й. Вовканич та ін.; За ред. М.І. Долішнього. – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с.
5. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / У. Изард– М.: 1996. –.200 с.
6. Клебановой Т.С. Современные проблемы моделирования социально-экономических систем: Монография/ Под ред. Пономаренко В.С., Клебановой Т.С., Кизима Н.А. – Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2009. – 440 с.
7. Клебанова Т.С., Гурьянова Л.С. Неравномерность социально-экономического развития регионов Украины: модели оценки и регулирования / Т.С. Клебанова, Л.С. Гурьянова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2009. - № 869. – С. 161-170
8. Томпсон А.А., Стрикленд А.Д. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии. / А.А. Томпсон, А.Д. Стрикленд. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576с
9. Геєць В.М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство. Монографія. / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черпак та ін. Харків.: ВД “ИНЖЕК”, 2006. 240 с.
10. Рекомендації I Міжнародного науково-практичного семінару «Поблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти». 23-24 червня 2008 р. – Запоріжжя: Ін- економіки промисловості НАН України, 2008. – 36 с.
11. Глущенко В.В. Менеджмент: системные основы./ В.В Глущенко. – М.: ЮНИТИ,2005.- 497с
12. Васильев С.Н. Моделирование и управление процессами регионального развития / С.Н. Васильев - М.: Физматлит, 2001. - 432 с.